
UNIVERSITAS MATTHIAE BELII
ERUDITIO MORES FUTURUM
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Fakulta humanitných vied
Katarína Feťková
HLASY spoza MECHICE
BELIANUM

Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum

Fakulta KdzY'I·yńúyẽÔK ØΛŜŘ

Katarína Feťková

HLASY SPOZA MECHICE

Vývoj a smerovanie americkej židovskej ženskej literatúry od začiatku 20. storočia po súčasnosť

BELIANUM

2013

Názov	HLASY SPOZA MECHICE. Vývoj a smerovanie americkej židovskej ženskej literatúry od začiatku 20. storočia po súčasnosť
Autorka	PhDr. Katarína Feťková, PhD.
Recenzentky	doc. PhDr. Etela Farkašová, PhD., mim. prof. prof. PhDr. Kristína Krnová, CSc.
Jazyková korektúra	PhDr. Ľubica Geletová
Vydalo	Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum Fakulta humanitných vied 2013

ISBN 978-80-557-0610-8

© Katarína Feťková 2013

Na obálke: Mechica v ortodoxnej židovskej synagóge v Žiline. Foto: Ing. Ondrej Škvarek.

Moje poďakovanie patrí Richardovi Bettsovi, Ľubici Geletovej, Silvii Ondrišovej, Anne Stražovcovej a Lujze Urbancovej za ich cennú pomoc pri práci na tejto monografii.

I would like to express my gratitude and appreciation to Richard Betts, Ľubica Geletová, Silvia Ondrišová, Anna Stražovcová and Lujza Urbancová for their assistance with my publication.

OBSAH

Poznámky 6

Úvod 7

1 Židovská literatúra na americkej literárnej scéne od začiatku 20. storočia 12

2 Vývoj a smerovanie americkej židovskej ženskej literatúry od začiatku 20. storočia po súčasnosť 27

2.1 Bolestivé hľadanie (sa) v opare amerického sna: Imigrantská americká židovská ženská literatúra prvej polovice 20. storočia (1910 – 1950) 30

2.2 Stretnutie feminizmu s judaizmom: Vzostup postimigrantskej americkej židovskej ženskej literatúry (1960 – 1990) 46

2.3 Rozum a cit v digitálnom veku: Súčasné vývinové trendy americkej židovskej ženskej literatúry (1990 – 2013) 67

Záver 76

Resumé 81

Zoznam bibliografických odkazov 83

Edičná poznámka 96

O autorke 97

Poznámky

1. Vzhľadom na absenciu prekladov použitých publikácií v slovenskom jazyku názvy diel a citáty z primárnych a sekundárnych zdrojov (okrem českých) preložila autorka monografie.

2. Mená autoriek v texte monografie sú uvedené v prechýlenom tvare, v bibliografii sú ponechané pôvodné tvary mien.

ÚVOD

V procese vyjasňovania postojov voči rôznym podobám inakosti a rozvíjania interkultúrnej senzitivity jednotlivca i celej spoločnosti dôležitú úlohu zohráva aj hlbšie spoznávanie inonárodných literatúr. Ich nezastupiteľnou súčasťou je tvorba ženských autoriek poskytujúca bohatstvo podnetov a impulzov na „iné" uvažovanie o minulom i súčasnom svete.

Publikácia *Hlasy spoza mechice*[1] vyplynula z môjho osobného záujmu[2] i odbornej profilácie v oblasti americkej ženskej multietnickej literatúry, ktorá najmä v posledných desaťročiach stojí v centre pozornosti odbornej kritiky i širokého okruhu čitateľskej verejnosti.

Štúdium diel významných amerických židovských teoretičiek/ aktivistiek v rámci predchádzajúcich literárnovedných výskumov [Bella Abzugová, Evelyn Averyová, Judith Butlerová, Dorothy Dinnersteinová, Andrea (Rita) Dworkinová, Shoshana Felmanová, Judith Fetterleyová, Betty (Naomi) Friedanová, Susan (David) Gubarová, Nancy (Julia) Chodorowová, Alicia (Suskin) Ostrikerová, Avital Ronellová, Adrienne (Cecile) Richová, Ann (Rabinowitz) Shapirová, Elaine Showalterová, Susan Sontagová, Gloria Steinemová, Naomi Wolfová a ďalšie][3] viedlo k prehĺbeniu môjho záujmu aj o umeleckú tvorbu ich kolegýň – spisovateliek aktívne pôsobiacich v oblastiach, ktoré boli po dlhé obdobia takmer výhradne doménou mužských autorov. V dielach reflektujúcich osudy židovského obyvateľstva cez prizmu ženského

---

[1] Mechica (angl. *mechitza*; *mechitzah;* hebr. *mehizah*), tiež *the Ezrat Nashim* (ženská časť) je súčasťou ortodoxnej synagógy. Ide o vysokú kovovú, sklenenú alebo drevenú stenu (prípadne textilný záves) oddeľujúcu mužskú časť synagógy od ženskej.

[2] Podnetným motivačným impulzom bolo aj osobné stretnutie s emeritným profesorom Danielom Waldenom, autorom/editorom publikácií a článkov z oblasti americkej židovskej literatúry (*Americkí židovskí spisovatelia 20. storočia*, 1984; *Svet Chaima Potoka*, 1985; *Americkí židovskí básnici: Korene a kmene*, 1990; *Rozhovory s Chaimom Potokom*, 2001 a ďalšie) počas môjho pobytu na Penn State University v University Park v Pennsylvánii, USA.

[3] Niektoré z uvádzaných teoretičiek boli činné aj v oblasti umeleckej literatúry, napr. A. Richová a S. Sontagová.

videnia ma zaujalo ich umelecky presvedčivé a esteticky hodnotné spracovanie často veľmi strastiplnej, resp. tragickej životnej reality ženských subjektov.

Obsahovým zameraním monografie je stručný dokumentárno-štúdijný prehľad zachytávajúci osobitosti a vývinové tendencie americkej ženskej židovskej literatúry vo zvolenom časovom rozmedzí od začiatku 20. storočia po súčasnosť. Metodológiu výskumu určil cieľ publikácie – cez optiku aktuálnych trendov v literárnovednom/rodovom výskume poukázať na skutočnosť, že umelecké výpovede príslušníčok tejto významnej etnickej skupiny akcentovaním ženskej skúsenosti významným spôsobom prispievajú k diverzifikácii americkej židovskej literatúry. Rovnocenne s mužskými kolegami, aj ony svojou tvorbou so silne humanistickým rozmerom obohacujú *„americký intelektuální prostor o aktuální témata daleko přesahující hranice americké židovské situace, která postihují existenciální problémy, s nimiž se složitě vyrovnávají nejen současní Američané, ale více či méně všichni lidé dnešního světa.“*[4]

Reprezentatívny súbor predstaviteliek jednotlivých generačných skupín[5] tvoria tie, ktorých diela sú kvantitatívne najviac zastúpené v antológiách americkej/židovskej literatúry, špecializovaných zbierkach venovaných výlučne tvorbe žien alebo v odborných literárnovedných publikáciách.[6]

Predmetom môjho záujmu je literárna produkcia vybraných autoriek, ktorá reflektuje ženské vnímanie sveta určované historickými

---

[4] Jindra, M.: *Několik osobních poznámek úvodem*. Praha, 2002, s. 7.

[5] Pri ich výbere som nezohľadňovala delenie na sekulárne a (ultra)ortodoxné autorky; hlavným kritériom bola príslušnosť k židovskému národu.

[6] Pozri: Avery, E. ed.: *Modern Jewish Women Writers in America.* New York, 2007; Chametzky, J., Felstiner, J., Flanzbaum, H. (Eds.): *Jewish American Literature: A Norton Anthology*. 2000; Lambert, J.: *American Jewish Fiction*. Philadelphia, 2009; Halio, B., Siegel, J. L.: *Daughters of Valor: Contemporary Jewish-American Women´s Writers.* Newark, 1997; Rubin, L. ed.: *Connections and Collisions. Identities in Contemporary Jewish-American Women´s Writing.* Newark, 2005; Shapiro, A. R.: *Jewish American Women Writers*. Westport, CT, 1994; Shatzky, J., Taub, M.: *Contemporary Jewish-American Novelists: A Bio-critical Sourcebook*. Westport, CT, 1997.

súvislosťami židovskej reality a situáciou v súčasnej, značne sekularizovanej a emancipačnými procesmi poznačenej americkej spoločnosti (prisťahovalectvo, asimilačné procesy, akulturácia, xenofóbia, holokaust v Európe, hnutia za občianske práva, vznik štátu Izrael a ďalšie).

V zmienkach o jednotlivých autorkách som vychádzala z tézy, že *„uplatňovanie psychologických a iných, pre tradičnú a ‚čistú´ poetiku netypických nástrojov nesmeruje k akejsi okrajovej problematike, ale sa dotýka estetickej hodnoty diela, jeho umeleckej kvality, resp. nekvality“*[7]. Poukazujúc na špecifiká a tematické zameranie ich tvorby a ich miesto v skúmanom období, resp. generačnej skupine, som preto pozornosť venovala aj previazanosti textov s relevantným rodinným a profesionálnym zázemím a dobou, v ktorej žili a tvorili.

Záber môjho výskumu sa sústreďuje predovšetkým na prozaickú tvorbu (poviedky, romány), okrajovo na poéziu a drámu. Je však potrebné uviesť, že viaceré z uvádzaných autoriek tvorili alebo tvoria aj v rámci širšieho registra žánrových foriem (faktograficky doložené autobiografie, memoáre, literatúra faktu, literárnokritické diela); tieto však uvádzam iba heslovite. Vzhľadom na rozsah monografie bolo tiež nutné obmedziť počet uvádzaných autoriek aj napriek oprávnenosti ich zaradenia do výberu.

V úvodnej časti prvej kapitoly v súlade so zameraním publikácie poukazujem na vymedzenie pojmu *americká/židovská literatúra*, pretože v americkom literárnom prostredí neexistuje kritický konsenzus a tento termín sa ešte aj v súčasnosti javí ako „problematický“. Ďalšia časť kapitoly pozostáva zo stručného náčrtu prenikania židovskej literatúry na americkú literárnu scénu od začiatku 20. storočia po súčasnosť.

Pri štruktúrovaní druhej kapitoly monografie, vychádzajúc z prác viacerých odborníkov/odborníčok zaoberajúcich sa skúmanou

[7] Rakús, S.: *Mnohoznačná presnosť*. Levoča, 2003, s. 90.

problematikou, sa pridržiavam konceptu *skupinovosti a generačnosti,*[8] ktorý sa ukázal ako užitočný pri poukazoch na historicky a sociologicky podmienené etapy vývoja židovských spoločenstiev v USA a ich následnom preklopení do literárnej histórie. Základný rámec členenia preberám od E. Averyovej, ktorej publikácia *Moderné ženské židovské spisovateľky v Amerike*[9] usmernila kontúry môjho uvažovania o tvorbe týchto autoriek. Inšpiratívne a poučné boli aj odborné publikácie a časopisy, články, recenzie, literárnokritické eseje, webové stránky jednotlivých autoriek a rozhovory s nimi dostupné na www.youtube.com a www.npr.org.

V slovenskom/českom literárnom prostredí sú v prekladoch vo väčšine prípadov zastúpené diela mužských predstaviteľov americkej židovskej literatúry 20. resp. 21. storočia (Paul Auster, Saul Bellow, Edgar Lawrence Doctorow, Allen Ginsberg, Joseph Heller, Michael Chabon, Jerzy Kosinski, Norman Mailer, Bernard Malamud, David Mamet, Leonard Michaels, Arthur Miller, Chaim Potok, Theodore Rhoetke, Philip Roth, Jonathan Safran-Foer, Jerome David Salinger, Neil Simon, Isaac Bashevis Singer, Israel Joshua Singer, Gary Shteyngart, John Updike, Leon Uris, Herman Wouk a ďalší)[10].

Z tvorby židovských autoriek vyšli samostatne iba preklady diel Edny Ferberovej, Fannie Hurstovej, Gertrude Steinovej, Susan Sontagovej, Ericy Jongovej a Nicole Kraussovej. Časopisecky bolo publikovaných niekoľko českých prekladov krátkych próz Tillie Olsenovej (Revue LABYRINT, Aspekt, Světová literatura), Cynthie Ozickovej (Roš chodeš) a Grace Paleyovej (Světová literatura).

Podobne ako je to aj v prípade iných amerických etnických autoriek, na slovenskom knižnom trhu absentujú okrem prekladov beletristických diel významných starších i súčasných židovských autoriek aj samostatné odborné publikácie orientované na ich tvorbu.

---

[8] Výraz preberám od V. Marčoka. In: Marčok, V. a kol.: *Dejiny slovenskej literatúry III*. Bratislava, 2006, s. 55.

[9] Avery, E. ed.: *Modern Jewish Women Writers in America*. New York, 2007.

[10] Mená autorov sú uvedené v abecednom poradí.

S prihliadnutím na akademický účel monografie táto je primárne určená odborníkom/odborníčkam a študentom/študentkám amerikanistiky. Prípadným záujemcom/záujemkyniam o americké štúdie a etnickú literatúru môže poskytnúť inšpiračné podnety pre kritické úvahy v oblasti americkej židovskej ženskej literatúry, ktorá predstavuje významnú súčasť súdobej americkej literatúry.

Katarína Feťková

Banská Bystrica 2013